

สำนักส่งเสริมวิชาการรัฐสภา
สถาบันพระปกเกล้า

KPI RESEARCH

อ่านงานวิจัยใน 4 หน้า

RS 5.65

ตัวอย่างไรพรรคการเมืองไทยจะสามารถพัฒนาเป็น
องค์กรของประชาชน ที่ทำงานเพื่อแก้ไข
ปัญหาปากท้องและอนาคตของบ้านเมืองอย่างแท้จริง

การเสริมสร้างพรรคการเมืองให้เข้มแข็งเป็นสถาบันของประชาชน
รศ.ดร.นิยม รัฐอมฤต และ ศ.ดร.อุดม รัฐอมฤต
195 หน้า
สถาบันพระปกเกล้า
2564
อัจฉิมา แสงรัตน์
เกษณี รณการศักดิ์

ชื่อเรื่อง
นักวิจัย
จำนวนหน้า
จัดพิมพ์โดย
ปีที่พิมพ์
ผู้สรุป
ผู้ออกแบบ

พรรคการเมืองเป็นกลไกทางการเมืองที่มีความสำคัญ เพราะทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงแทนประชาชนและเชื่อมโยงเจตนารมณ์ความต้องการของประชาชนเข้ากับการบริหารประเทศภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย แต่ส่วนใหญ่ประชาชนยังไม่ตระหนักในสำคัญของพรรคการเมืองปล่อยให้นักการเมืองมีอิทธิพลและใช้พรรคการเมืองเป็น

เครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน กีดกันประชาชนจากการบริหารพรรค จึงนำมาสู่คำถามที่ว่า ทำอย่างไรพรรคการเมืองไทยจะสามารถพัฒนาเป็นองค์กรของภาคประชาชน ที่ทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาปากท้องและอนาคตของบ้านเมืองอย่างแท้จริง

ลักษณะและความสำคัญ ของพรรคการเมือง

จากคำนิยามอันหลากหลายเกี่ยวกับพรรคการเมืองสามารถสรุปลักษณะสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1. พรรคการเมืองต้องมีอุดมการณ์หรือหลักการเกี่ยวกับการปกครองร่วมกันบางประการ
2. พรรคการเมืองต้องมีการจัดตั้งเป็นหน่วยงาน มีเจ้าหน้าที่ประจำและมีระเบียบข้อบังคับในการดำเนินงานที่ชัดเจน
3. พรรคการเมืองต้องทำหน้าที่เป็นคนกลางระหว่างประชาชนกับรัฐบาล ด้วยการสะท้อนความคิดเห็นและความต้องการของประชาชน

จากแนวคิดอุดมการณ์ประชาธิปไตย คือ การปกครองของประชาชนโดยประชาชน และเพื่อประชาชน พรรคการเมืองถือเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้ประชาชนสามารถมีอิทธิพลและเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารประเทศ ทั้งในแง่ของการเลือกนโยบาย และคณะผู้บริหารประเทศ โดยผ่านกระบวนการเลือกพรรคการเมืองที่เสนอทั้งตัวผู้สมัครรับเลือกตั้ง อุดมการณ์ และนโยบายของพรรค จากนั้นระยะข้างต้นพรรคการเมืองจึงมีความสำคัญ ดังนี้

ตอบสนอง ผลประโยชน์

พรรคการเมืองทำหน้าที่ตอบสนองผลประโยชน์อันพึงมีพึงได้ของประชาชน ในฐานะเป็นเครื่องมือในการสะท้อนความต้องการหรือข้อเรียกร้องต่างๆ ของประชาชนต่อรัฐบาล และเป็นช่องทางติดต่อสื่อสาร การมีพรรคการเมืองจะทำให้มีช่องทางการติดต่อสื่อสารระหว่างประชาชนกับรัฐ

รวบรวมความ ต้องการของ ประชาชน

พรรคการเมืองทำหน้าที่รวบรวมความต้องการของประชาชนจากการที่พรรคการเมืองอยู่ในฐานะตัวแทนของประชาชนและกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ดังนั้นพรรคการเมืองจึงมีความสำคัญในแง่ของการเรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินการในเรื่องต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน เป็นปากเป็นเสียงแทนประชาชน

สื่อความ ต้องการของ ประชาชน

พรรคการเมืองทำหน้าที่สื่อความต้องการของประชาชนไปให้รัฐบาลเพื่อกำหนดเป็นนโยบาย การเลือกสรรความต้องการที่หลากหลายของประชาชนแปรเปลี่ยนเป็นนโยบายหลักเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งในขั้นตอนการกำหนดนโยบาย ส่วนพรรคการเมืองที่มีได้เป็นฝ่ายจัดตั้งรัฐบาลก็ต้องทำหน้าที่ตรวจสอบการทำหน้าที่ของพรรคการเมืองที่อยู่ในอำนาจการบริหาร เพื่อให้การบริหารมีประสิทธิภาพ

พัฒนาการของ พรรคการเมืองไทย

ระบบพรรคการเมืองของไทยเกิดขึ้นครั้งแรกใน พ.ศ. 2489 อันเป็นช่วงเวลาที่ยุทธการบ้านเมืองอยู่ในภาวะไม่ปกติ เศรษฐกิจตกต่ำ ขาดแคลนสินค้าอุปโภคบริโภค ความขัดแย้งทางการเมืองรุนแรง นักการเมืองแบ่งกันเป็นก๊กเป็นเหล่า และการเมืองอยู่ภายใต้อิทธิพลและการครอบงำของรัฐบาลทหารเป็นส่วนใหญ่ ส่วนเหตุผลที่รัฐบาลทหารของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในช่วงท้ายอนุญาตให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองเกิดจากความต้องการการสนับสนุนจากประชาชน เพราะฐานสนับสนุนทางทหารและตำรวจของรัฐบาลทหารในขณะนั้นลดลง ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากเสียงเรียกร้องของประชาชนมีมากขึ้นในช่วง พ.ศ. 2511 – 2514 เนื่องจากการผูกขาดอำนาจมาเป็นเวลายาวนานของรัฐบาลทหารหลายชุด รวมทั้งรัฐบาลของจอมพล ถนอม กิตติขจร การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองดังกล่าว นำไปสู่การพัฒนาของพรรคการเมืองไทย ซึ่งอาจแบ่งยุคได้ดังนี้

ยุคประชาธิปไตยเบ่งบาน จุดเปลี่ยนที่สำคัญของการเมืองไทยคือเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ส่งผลให้บรรยากาศทางการเมืองเปิดกว้างอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน คณะบุคคลรุ่นใหม่ที่ได้มายุติด้วยอุดมการณ์ทางการเมืองทั้งซ้าย กลาง และขวา ยื่นเรื่องขอจัดตั้งพรรคการเมืองกันเป็นจำนวนมาก เพื่อขอโอกาสให้ได้เข้าไปทำหน้าที่ในสภาผู้แทนราษฎรและบริหารประเทศในฐานะรัฐบาล ทว่าความเบ่งบานดังกล่าวอยู่ได้ไม่นานก็สิ้นสุดลงด้วยเหตุการณ์การล้อมปราบนักศึกษาที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ท่าพระจันทร์) ในวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519

ยุคประชาธิปไตยครึ่งใบ การประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 ทำให้โอกาสการจัดตั้งพรรคการเมืองกลับมาอีกครั้ง แม้ว่ารัฐบาลในขณะนั้นจะไม่ได้สนับสนุนการจัดตั้งพรรคการเมืองอย่างเต็มที่ แต่ก็ไม่ได้ด้านทานกระแสเรียกร้องการจัดตั้งพรรคการเมืองที่มา

พร้อมกับอุดมการณ์ประชาธิปไตยได้ในช่วงรัฐบาลพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 มีการรับรองสถานภาพของพรรคการเมืองอย่างเป็นทางการ อีกทั้งมีความพยายามในการสร้างความสมดุลระหว่างพรรคการเมืองกับฝ่ายทหาร เพื่อไม่ให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมีอำนาจมากเกินไป

ยุคประชาธิปไตยเต็มใบ การปฏิรูปการเมืองของไทยที่สำคัญเกิดขึ้นอีกครั้งเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 สาระสำคัญของการปฏิรูปพรรคการเมืองคือมีมาตรการสร้างความเข้มแข็งให้กับพรรคการเมืองขนาดใหญ่ สลายพรรคการเมืองขนาดเล็ก ส่งผลให้บางพรรคเติบโตอย่างรวดเร็วซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการเลือกตั้งและการควมรวมพรรคการเมืองอื่น และนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งของพรรคการเมืองและกลุ่มการเมืองฝ่ายตรงข้ามอย่างรุนแรง เปิดโอกาสให้ทหารเข้ามาแทรกแซงการเมืองได้อีกครั้ง

ยุคการคืนสู่ระบอบอำมาตยาธิปไตยและประชาธิปไตยครึ่งใบ การรัฐประหารโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติได้ทำให้ประเทศไทยหวนคืนสู่ยุคอำมาตยาธิปไตย และมีการเปลี่ยนผ่านไปสู่ยุคประชาธิปไตยครึ่งใบอีกครั้ง พรรคการเมืองต้องปรับเปลี่ยนบทบาททางการเมืองโดยการทำงานควบคู่ไปกับสถาบันทหารและระบบราชการ

จะเห็นได้ว่า สถานการณ์ทางการเมืองเป็นอุปสรรคสำคัญในการทำหน้าที่และการพัฒนาของพรรคการเมือง เพราะไม่เพียงแต่ปิดกั้นการแสดงบทบาท แต่ยังหมายรวมถึงการปิดกั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ทำให้ประชาชนขาดทักษะทางการเมืองด้านการเมือง ขาดความตื่นตัวในทางการเมือง ทำให้พรรคการเมืองเชิญชวนประชาชนที่จะมาเข้าร่วมพรรคร่วมอุดมการณ์ได้ยากมากยิ่งขึ้นด้วย

การเสริมสร้างความเข้มแข็ง ของพรรคการเมือง

ภายใต้สถานการณ์การเมืองของไทยที่เปลี่ยนไปมาระหว่างรัฐบาลพลเรือนและรัฐบาลทหาร จึงจำเป็นต้องมีมาตรการในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นแก่พรรคการเมือง ซึ่งมีทั้งปัจจัยภายในและภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็งของพรรคการเมือง สำหรับปัจจัยแวดล้อมที่สำคัญในปัจจุบันตาม

รัฐธรรมนูญพ.ศ. 2560 คือการลดขนาดของพรรคให้เล็กลง ลดบทบาทการนำของพรรคในทางการเมือง และเพิ่มบทบาททางการเมืองของทหารและข้าราชการพลเรือนโดยผ่านทางวุฒิสภา ปัจจัยภายในของพรรคการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็งของพรรคการเมือง

- **อุดมการณ์หรือแนวนโยบาย** พรรคต้องมีอุดมการณ์ที่สมาชิกพรรคเห็นคุณค่าร่วมกันและต้องการจะใช้พรรคการเมืองเป็นเครื่องมือในการดำเนินการให้บรรลุถึงความสำเร็จ
- **โครงสร้างพรรค** ต้องมีศักยภาพเพื่อให้พรรคสามารถปฏิบัติการที่กำหนดนั้นได้ การเปิดโอกาสให้คนในพื้นที่เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกลไกพรรคจะยิ่งส่งเสริมให้พรรคมีความเข้มแข็งมากขึ้น
- **สมาชิกพรรค** ต้องมีบทบาทร่วมกับพรรค ไม่ใช่เป็นเพียงปัจจัยประกอบการจัดแจงการจัดตั้งพรรค แต่ต้องเป็นสมาชิกที่มีความตื่นตัวในการขับเคลื่อนประเทศและสังคมด้วย
- **ทรัพยากรของพรรค** ในการทำกิจกรรมของพรรคต้องเกี่ยวข้องกับองค์กรภาคประชาชน จึงจำเป็นต้องมีงบประมาณและอุปกรณ์ในการบริหารงาน รวมทั้งการทำกิจกรรมของพรรค

ด้วยเหตุที่พรรคการเมืองไทยได้รับการจัดตั้งขึ้นภายใต้สังคมที่ชนบทนิยมประเพณีมีการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมเก่าแบบมีชนชั้น กับวัฒนธรรมใหม่แบบไม่แบ่งชนชั้น ทางราชการไม่ส่งเสริมให้ประชาชนรวมกลุ่ม เพราะรัฐมักคิดว่าการรวมกลุ่มของประชาชนสร้างความเดือดร้อนให้กับเจ้าหน้าที่รัฐ ดังนั้น จึงจำเป็นที่รัฐต้องมีการปรับเปลี่ยนนโยบาย เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

หนังสือเล่มนี้ได้สรุปเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับพรรคการเมือง ออกเป็นทั้งหมด 3 ด้านดังนี้

1. **ด้านพัฒนาการของพรรคการเมือง** ปัญหาสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งสำหรับพรรคการเมืองคือสถานการณ์ทางการเมือง โดยเฉพาะการรัฐประหารที่นำไปสู่การยุบพรรคการเมือง รัฐบาลที่มาจากพรรคการเมืองถือเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบประชาธิปไตยในสังคมไทยไม่มากนัก
2. **ด้านมาตรการเสริมสร้างพรรคการเมืองให้เข้มแข็งเป็นสถาบัน** ปัญหาสำคัญส่วนใหญ่มาจากทัศนคติของประชาชนที่ไม่มองว่าการเมืองเป็นเรื่องของประชาชนและระบบการปกครองที่ส่งเสริมการรวมกลุ่มของประชาชน
3. **ด้านสภาพและลักษณะพรรคการเมือง** จากการที่การเมืองเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้เงินทุนจำนวนมากและพรรคการเมืองก็ยากที่จะได้รับเงินทุนสนับสนุนจากประชาชน เพราะประชาชนไม่มีผูกพันกับพรรคการเมือง

กล่าวโดยสรุป พรรคการเมืองไทยไม่สามารถพัฒนาสู่ความเป็นสถาบันการเมืองของประชาชนได้อย่างมั่นคง ยังต้องเผชิญกับชะตากรรมและเหตุการณ์ทางการเมืองที่ไม่เป็นมิตรต่อการทำหน้าที่ของพรรคการเมือง ทั้งนี้การแก้ปัญหาอาจเริ่มต้นจากพรรคการเมืองที่จะต้องมียุทธศาสตร์หรือแนวนโยบายที่ชัดเจน ประชาชนเห็นคุณค่า มีผู้นำที่โดดเด่นในด้านคุณธรรมและความรู้ความสามารถ ที่สำคัญต้องทำให้ประชาชนเกิดการตื่นตัวทางการเมืองและส่งเสริมให้ประชาชนมีบทบาททางการเมืองการปกครองโดยการกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่น เพราะท้องถิ่นจะทำหน้าที่เป็นฐานและเป็นกลไกสรรหาผู้นำทางการเมืองให้กับพรรคการเมือง และส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนพรรคการเมือง

QR CODE
คลัง SNAP

QR CODE
อ่านหนังสือออนไลน์

QR CODE
สนทนากับทีม
หรือ โทร 0-2141-9558